UNIVERSITI PUTRA MALAYSIA

HUBUNGAN PENONTONAN FILEM DA'WAH DENGAN PEMBENTUKAN PERSONALITI PROSOSIAL REMAJA

ROSMAWATI BINTI MOHAMAD RASIT

FBMK 2013 54

DEDIKASI

Untuk suami, Muhd Bustaman Hassan &
buah hati mummy, Nur Aisyah dan Nur Sumaiyyah…

© COPYRIGHT UPM

Abstrak tesis yang dikemukakan kepada Senat Universiti Putra Malaysia sebagai memenuhi sebahagian keperluan untuk ijazah Doktor Falsafah

HUBUNGAN PENONTONAN FILEM DA'WAH DENGAN PEMBENTUKAN PERSONALITI PROSOSIAL REMAJA

Oleh

ROSMAWATI BINTI MOHAMAD RASIT

Mac 2013

Pengerusi: **Profesor Md. Salleh Hj. Hassan, PhD**

Fakulti: **Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi**

Kajian ini dijalankan bagi mengkaji hubungan filem yang berunsur dakwah dalam membentuk personaliti prososial dalam kalangan remaja muslim. Secara khususnya, kajian ini dijalankan untuk mengkaji i) hubungan di antara pendedahan filem dengan personaliti prososial, ii) hubungan di antara mesej dakwah dalam filem dan personaliti prososial, iii) hubungan di antara penontonan filem berunsur dakwah dan personaliti prososial, iv) faktor-faktor peramal daripada faktor media filem (pendedahan filem, mesej dakwah dalam filem dan penontonan filem berunsur dakwah) dan faktor psikologikal daripada konstruk Teori Kognitif Sosial (pembelajaran melalui pemerhatian, model simbolik melalui karakter filem dan efikasi kendiri) sebagai faktor yang mempengaruhi personaliti prososial. Kajian ini juga turut dijalankan secara kualitatif bagi mengkaji nilai-nilai prososial dan juga elemen-elemen Teori Filem ar-

© COPYRIGHT UPM

Risalah (akhlak, akidah, ibadah dan syariat) samada menepati konsep dakwah di dalam filem yang dipilih sebagai filem kajian.

Kajian ini menggunakan dua fasa melalui kaedah campuran *sequential explanatory*. Data kajian kuantitatif dikumpul daripada 1028 orang responden yang masih menuntut di Institusi Pengajian Tinggi Awam di Lembah Klang. Instrumen kajian menggunakan borang soal selidik yang dibina sendiri dengan gabungan instrumen *Prosocial Personality Battery (*PSB) dan *General Self-Efficacy Scale* (GSES). Bagi menjawab objektif yang pertama, kedua dan ketiga, ujian korelasi spara digunakan. Manakala ujian analisis regresi pelbagai digunakan bagi menjawab objektif yang keempat. Bagi objektif kelima, analisis kandungan melalui analisis naratif filem dijalankan bagi mengenal pasti nilai-nilai prososial di dalam filem. Manakala analisis tema pula digunakan bagi menjawab objektif yang keenam.

Hasil kajian ini menunjukkan bahawa terdapat hubungan positif yang signifikan di antara pendedahan filem, mesej dakwah dalam filem dan penontonan filem berunsur dakwah dengan personaliti prososial walaupun dengan menyingkirkan kesan konstruk Teori Kognitif Sosial. Selain itu, terdapat juga perkaitan yang signifikan di antara pemboleh ubah bersandar (personaliti prososial) dengan ketiga-tiga pemboleh ubah pengantara (pembelajaran melalui pemerhatian, model simbolik melalui karakter filem dan efikasi kendiri). Ini menunjukkan personaliti prososial menerima kesan secara langsung daripada Teori Kognitif Sosial.

© COPYRIGHT UPM

Kajian ini juga menunjukkan wujud hubungan yang signifikan daripada faktor media filem dan faktor psikologikal sebagai faktor peramal dengan personaliti prososial. Pembelajaran melalui pemerhatian daripada faktor psikologikal Teori Kognitif Sosial menjadi penyumbang utama dalam kajian ini. Namun, faktor penontonan filem berunsur dakwah masih menjadi penyumbang yang signifikan kepada personaliti prososial. Manakala, analisis kandungan yang dijalankan terhadap filem yang mendapat kekerapan penontonan tertinggi daripada responden dalam kajian tinjauan iaitu Syurga Cinta (2009) dan Nur kasih The Movie (2011) menunjukkan bahawa terdapat dua dimensi personaliti prososial iaitu empati dan kesediaan menolong. Hasil kajian ini turut mendapati elemen akhlak, ibadah, akidah dan syariat Islam berdasarkan Teori Filem ar-Risalah berjaya digarap di dalam filem kajian walaupun tidak menepati konsep dakwah amar makruf nahi mungkar secara keseluruhan. Kesimpulannya, wujud masa depan yang cerah tentang konsep berdakwah melalui filem berunsur dakwah. Perkaitan positif dan sumbangan yang signifikan yang wujud di antara mesej dakwah dalam filem dan juga penontonan filem berunsur dakwah dengan personaliti prososial menunjukkan peranan positif filem.

© COPYRIGHT UPM

Abstract of thesis submitted to the Senate of Universiti Putra Malaysia fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy

RELATIONSHIP OF VIEWING DA'WAH FILM WITH THE FORMATION OF THE ADOLESCENTS' PRO-SOCIAL PERSONALITY

By

ROSMAWATI BINTI MOHAMAD RASIT

March 2013

Chairman: Professor Md. Salleh Hj. Hassan, PhD

Faculty: Faculty of Modern Languages and Communication

This study was conducted to examine the relationship of da'wah-based films in moulding the pro-social personality among the Muslim adolescents. Specifically the study was conducted to examine i) the relationship between the film exposure to pro-social personality, ii) the relationship between the da'wah message in the film and pro-social personality, iii) the relationship between viewing of da'wah-based film and pro-social personality, iv) the contributing factors from the film (exposure to film, da'wah message in the film and viewing of da'wah-based film) and the psychological factors from the construct of the Social Cognitive Theory (observational learning, symbolic model of film character and self-efficacy) as the factors influencing the pro-social personality. The study was also conducted to qualitatively examine the pro-social values

© COPYRIGHT UPM

observed in the films that were chosen and identified it elements of the ar-Risalah Film Theory (*akhlak*, *ibadah*, *akidah* and *syariat*) were in accordance to the da'wah concept. The study employs a two phases sequential explanatory mixed method. The quantitative data were gathered from 1028 respondents who among the students at High Learning Public Institution in Klang Valley. The instruments of the study employed was a self-constructed questionnaire with the combination of the instrument of the Prosocial Personality Battery (PSB) and General Self-Efficacy Scale (GSES). To answer the first, second and third objectives of the study, the partial correlation test was used. While the multi regression analysis test was used for the fourth objective. While for the fifth objective, a qualitative content analysis through the narrative analysis of the films was used to determine the pro-social values in the films. Finally, the thematic analysis was employed to answer the sixth objective.

The findings showed that there was a significant positive relationships between exposure to films, da'wah message in the films and viewing the da'wah-based films with the pro-social personality even though the effects of the construct from the Social Cognitive Theory were eliminated. Besides that, there was also a significant relationships between the dependent variable (pro-social personality) with the three mediating variables (observational learning, symbolic model of film character and self-efficacy). This shows that pro-social personality received direct influence of the Social Cognitive Theory.

© COPYRIGHT UPM

The study also showed that the film media and psychological factors which acted as the predictive factors have proven that there were significant relationships with the pro-social personality. The observational learning from the psychological factor of the Social Cognitive Theory was the main contributor towards pro-social personality. However, the viewing of the da'wah-based films were still the significant contributor to the pro-social personality. The movies that were highly viewed by the respondents from the survey namely, "Syurga Cinta" (2009) and "Nur kasih The Movie" (2011), that were content analyzed showed the two dimensions of the pro-social personality which were empathy and helpfulness. The findings also identified the elements of *akhlak*, *ibadah*, *akidah* and *syariat* in accordance to the ar-Risalah Film Theory that were portrayed in the films, yet the da'wah concept of *inviting to the good and forbidding evil* was not yet met. In conclusion, there is a bright future in spreading da'wah through da'wah-based films. The positive relationship and the significant contribution that exists between the messages of da'wah in the films and the viewing of the da'wah-based films with the pro-social personality show the positive role of the films.

© COPYRIGHT UPM

PENGHARGAAN

Alhamdulillah, syukur kepada Allah SWT kerana memberi kekuatan untuk menyiapkan tesis ini pada masa yang dirancang dan ditetapkan.

Jutaan terima kasih kepada Pengerusi Jawatankuasa Penyeliaan, Prof. Dr. Md. Salleh Hj. Hassan dan juga ahli jawatankuasa Penyeliaan, Dr. Mohd Nizam Osman dan Dr. Muhamad Sham Shahkat Ali dari Jabatan Komunikasi, Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi (FBMK), UPM sepanjang berlangsungnya proses penyeliaan ini. Terima kasih juga kepada para pensyarah FMBK terutamanya Prof. Madya Dr. Jusang Bolong, Prof. Madya Dr. Siti Zobidah Omar, Dr. Hamisah Hasan, Dr. Megat Al-Imran Yasin dan Dr. Fazillah Hussin yang turut sama memberi didikan dan tunjuk ajar sepanjang keberadaan saya di UPM.

Terima kasih juga buat Prof. Dr. Abu Hassan Hasbullah dari Universiti Malaysia Kelantan (UMK) di atas kebenaran dan kerjasama bagi menggunakan Teori Filem ar-Risalah sebagai salah satu teori kajian ini.

Tidak lupa kepada rakan sekerja ahli akademik di Fakulti Pengajian Islam dan juga kakitangan sokongan di Jabatan Pengajian Dakwah & Kepimpinan, Fakulti Pengajian Islam, UKM khususnya Dr. Salasiah Hanin Hamjah kerana sentiasa memberi semangat

© COPYRIGHT UPM

dan dorongan di atas kejayaan ini. Terima kasih juga kepada rakan-rakan seperjuangan yang saling menyumbang ilmu dan pengalaman di sepanjang penulisan ini.

Terima kasih kepada Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM) dan Kementerian Pengajian Tinggi (KPT) di atas penganugerahan hadiah biasiswa dan cuti belajar selama tiga tahun.

Khusus untuk suami, En. Muhd Bustaman Hassan, terima kasih kerana yakin dan percaya di saat diri sendiri mula goyah serta sentiasa mendokan kejayaan ini. Sokongan dan bantuan yang dihulurkan tidak ternilai rasanya. Terima kasih juga di atas sokongan keluarga. Semoga ilmu yang diperolehi dapat disumbangkan kepada masyarakat dan agama. InsyaAllah.

© COPYRIGHT UPM

Saya mengesahkan bahawa satu Jawatankuasa Peperiksaan Tesis telah berjumpa pada 15 Mac 2013 untuk menjalankan peperiksaan akhir bagi Rosmawati Binti Mohamad Rasit bagi menilai tesis beliau yang bertajuk “Hubungan Penontonan Filem Da’wah dengan Pembentukan Personaliti Prososial Remaja” mengikut Akta Universiti dan Kolej Universiti 1971 dan Perlembagaan Universiti Putra Malaysia [P.U.(A) 106] 15 Mac 1998. Jawatankuasa tersebut telah memperakukan bahawa calon ini layak dianugerahi ijazah Doktor Falsafah.

Ahli Jawatankuasa Peperiksaan Tesis adalah seperti berikut:

Siti Zobidah Omar, PhD
Profesor Madya
Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi
Universiti Putra Malaysia
(Pengerusi)

Hamisah Hasan, PhD
Pensyarah Kanan
Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi
Universiti Putra Malaysia
(Pemeriksa Dalam)

Megat Al-Imran Yasin, PhD
Pensyarah Kanan
Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi
Universiti Putra Malaysia
(Pemeriksa Dalam)

Samsudin A. Rahim, PhD
Profesor
Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan
Universiti Kebangsaan Malaysia
(Pemeriksa Luar)

NORITAH OMAR, PhD
Profesor Madya dan Timbalan Dekan
Sekolah Pengajian Siswazah
Universiti Putra Malaysia

Tarikh: 2 OGOS 2013

© COPYRIGHT UPM

Tesis ini dikemukakan kepada Senat Universiti Putra Malaysia dan telah diterima sebagai memenuhi syarat keperluan untuk ijazah Doktor Falsafah. Ahli Jawatankuasa Penyeliaan adalah seperti berikut;

Md. Salleh Hj. Hassan, PhD
Profesor
Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi
Universiti Putra Malaysia
(Pengerusi)

Mohd Nizam Osman, PhD
Pensyarah Kanan
Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi
Universiti Putra Malaysia
(Ahli)

Muhammad Sham Shahkat Ali, PhD
Pensyarah Kanan
Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi
Universiti Putra Malaysia
(Ahli)

BUJANG BIN KIM HUAT, PhD
Profesor dan Dekan
Sekolah Pengajian Siswazah
Universiti Putra Malaysia

Tarikh:

© COPYRIGHT UPM

PERAKUAN

Saya mengaku bahawa tesis ini adalah hasil kerja saya yang asli melainkan petikan dan sedutan yang tiap-tiap satunya telah dijelaskan sumbernya. Saya juga memperakui bahawa tesis ini tidak pernah dimajukan sebelum ini, dan tidak dimajukan serentak dengan ini, untuk ijazah lain sama ada di Universiti Putra Malaysia atau di institusi lain.

ROSMAWATI BINTI MOHAMAD RASIT

Tarikh: 15 Mac 2013

© COPYRIGHT UPM

SENARAI JADUAL

Jadual		Halaman
1	Prosedur Persampelan Rawak Berlapis	91
2	Taburan Min Kekerapan Penontonan Filem Berunsur Dakwah	96
3	Perbandingan Kriteria antara Penyelidikan Kuantitatif dan Kualitatif	105
4	Nilai Alfa Cronbach *(α) Correlation Coefficients*	114
5	Nilai Alfa Cronbach Pemboleh ubah Kajian	115
6	Ujian Normaliti Berdasarkan Statistik Skewness dan Kurtosis	118
7	Taburan Kekerapan dan Peratus Demografi Responden (n=1028)	129
8	Taburan Tahap Minat terhadap Filem Berunsur Dakwah (n=1028)	130
9	Taburan Peratusan, Min dan Sisihan Piawai Jenis Filem (Genre/Subgenre) (n=1028)	131
10	Taburan Peratusan, Min dan Sisihan Piawai Minat terhadap Penontonan Filem (n=1028)	133
11	Taburan Peratusan, Min dan Sisihan Piawai Sumber Penontonan Filem (n=1028)	135
12	Taburan Peratusan, Min dan Sisihan Piawai Mesej Dakwah dalam Filem (n=1028)	137
13	Taburan Peratusan, Min dan Sisihan Piawai Kekerapan Penontonan Filem Berunsur Dakwah (n=1028)	139

© COPYRIGHT UPM

14	Taburan Peratusan, Min dan Sisihan Piawai KesanPenontonan Filem Berunsur Dakwah (n=1028)	140
15	Taburan Peratusan, Min dan Sisihan Piawai Personaliti Prososial (Faktor Empati) (n=1028)	142
16	Taburan Peratusan, Min dan Sisihan Piawai Personaliti Prososial (Faktor Kesediaan Menolong) (n=1028)	144
17	Taburan Peratusan, Min dan Sisihan Piawai Pembelajaran Melalui Pemerhatian (n=1028)	146
18	Taburan Peratusan, Min dan Sisihan Piawai Model Simbolik melalui Karakter Filem (n=1028)	149
19	Taburan Peratusan, Min dan Sisihan Piawai Efikasi Kendiri (n=1028)	151
20	Pekali Korelasi antara Pendedahan Filem oleh *Zero Order*Korelasi Spara	152
21	Pekali Inter-Korelasi antara Pendedahan Filem oleh *Zero Order* dengan Mengawal Pemboleh ubah Kawalan	154
22	Pekali Korelasi antara Mesej Dakwah dalam Filem oleh *Zero Order* korelasi Spara	156
23	Pekali Inter-Korelasi antara Mesej Dakwah dalam Filem oleh *Zero Order* dengan Mengawal Pemboleh ubah Kawalan	157
24	Pekali Korelasi antara Penontonan Filem Berunsur Dakwah oleh *Zero Order* Korelasi Spara	159
25	Pekali Inter-Korelasi antara Penontonan Filem Berunsur Dakwah oleh *Zero Order* dengan Mengawal Pemboleh ubah Kawalan	160
26	Analisis Regresi Personaliti Prososial berdasarkan Faktor Media Filem	162

© COPYRIGHT UPM

27	Analisis Regresi Personaliti Prososial berdasarkan Faktor Psikologikal	163
28	Tema Filem Kajian	171

© COPYRIGHT UPM

SENARAI RAJAH

Rajah		Halaman
1	Model Resiprokal Teori Kognitif Sosial Albert Bandura	62
2	Model Penentuan Resiprokal	64
3	Proses Pembelajaran Melalui Pemerhatian	67
4	Teori Filem ar-Risalah	77
5	Kerangka Konseptual Kajian	81
6	Reka bentuk Kaedah Campuran *Sequential*	88
7	Model bagi Prosedur Kaedah Campuran *Sequential Explanatory*	89
8	Fasa Persediaan, Pengurusan dan Laporan dalam Proses Analisis Kandungan	121
9	Model Analisis Korelasi Spara Pendedahan Filem Tanpa Pemboleh ubah Kawalan	153
10	Model Analisis Korelasi Spara Pendedahan Filem dengan Pemboleh ubah Kawalan	155
11	Model Analisis Korelasi Spara Mesej Dakwah Dalam Filem Tanpa Pemboleh ubah Kawalan	156
12	Model Analisis Korelasi Spara Mesej Dakwah Dalam Filemdengan Pemboleh ubah Kawalan	158
13	Model Analisis Korelasi Spara Penontonan Filem Berunsur Dakwah Tanpa Pemboleh ubah Kawalan	160
14	Model Analisis Korelasi Spara Penontonan Filem Berunsur Dakwahdengan Pemboleh ubah Kawalan	161

© COPYRIGHT UPM

15 Peramal kepada Pembentukan Personaliti Prososial 165

16 Model Berdakwah Menerusi Filem Berunsur Dakwah 214

© COPYRIGHT UPM

SENARAI SINGKATAN

DMC	Dalam Mihrab Cinta
GSES	*General Self-Efficacy Scale*
KLIUC	*Kuala Lumpur International University College*
KUIS	Kolej Universiti Islam Selangor
IPTA	Institusi Pengajian Tinggi Awam
PSB	*Prosocial Personality Battery*
UKM	Universiti Kebangsaan Malaysia
UIA	Universiti Islam Antarabangsa
UiTM	Universiti Teknologi MARA
UM	Universiti Malaya
UPM	Universiti Putra Malaysia

© COPYRIGHT UPM

JADUAL KANDUNGAN

Halaman

DEDIKASI ii

ABSTRAK iii
ABSTRACT vi
PENGHARGAAN ix
PENGESAHAN xi
PERAKUAN xiii
SENARAI JADUAL xiv
SENARAI RAJAH xvii
SENARAI SINGKATAN xix

BAB

1 PENDAHULUAN
Latar Belakang Kajian 1
Permasalahan Kajian 3
Persoalan Kajian 5
Objektif Kajian 6
Kepentingan Kajian 8
Skop Kajian 9
Definisi Konseptual Kajian 11

2 SOROTAN LITERATUR
Filem dan Nilai Agama 14
Filem Keagamaan 15
Mesej Dakwah dalam Filem 18
Filem Berunsur Dakwah 21
Hukum Lakonan dan Menonton Filem 25
Filem dan Audien Remaja 33
Pendedahan Filem 35
Audien Filem Remaja 39
Personaliti Prososial 43
Tingkah Laku Prososial 44
Hubungan Agama dan Nilai Prososial 46
Hubungan Media dan Personaliti Prososial 50
Teori Kognitif Sosial dan Tingkah Laku Prososial 52
Teori-teori Kajian 55
Teori Kognitif Sosial 55

© COPYRIGHT UPM

	Perkembangan Teori	57
	Perbahasan Skop Teori	59
	Konsep Teori	59
	Pandangan Penyelidik Kontemporari	72
	Kritikan Teori	76
	Teori Filem ar-Risalah	77
	Kerangka Konseptual Kajian	80
	Hipotesis Kajian	82
3	**METODOLOGI KAJIAN**	
	Paradigma Kajian	83
	Reka Bentuk Kajian	87
	Prosedur Persampelan Kajian	91
	Instrumen Kajian	96
	Konseptualisasi dan Pengukuran Pemboleh ubah Kajian	98
	Kesahan dan Kebolehpercayaan Kajian	105
	Kajian Rintis	110
	Ujian Normaliti	117
	Kaedah Pengumpulan Data	118
	Kaedah Pengumpulan Data Kuantitatif	119
	Kaedah Pengumpulan dan Prosedur Merekod Data Kualitatif	121
	Kaedah Penganalisaan Data	124
	Analisis Data Kuantitatif	124
	Analisis Data Kualitatif	125
	Gabungan dan Persembahan Data	126
4	**HASIL KAJIAN DAN PERBINCANGAN**	
	Demografi Responden	128
	Tahap Minat terhadap Filem Berunsur Dakwah	129
	Pendedahan Filem	130
	Mesej Dakwah dalam Filem	135
	Penontonan Filem Berunsur Dakwah	138
	Personaliti Prososial	141
	Pembelajaran melalui Pemerhatian	145
	Model Simbolik Melalui Karakter Filem	148
	Efikasi Kendiri	150
	Ujian Hipotesis	152
	Hasil Kajian Analisis Kandungan Filem	166
	Nilai Prososial di dalam Filem Kajian	166
	Sifat empati	167
	Kesediaan Menolong	168
	Elemen Teori Filem ar-Risalah	170
	Paparan Akhlak Islam	171
	Paparan Ibadah dalam Islam	177
	Paparan Akidah Islam	181
	Paparan Syariat Islam	183

© COPYRIGHT UPM

Perbincangan Kajian 187

5 **KESIMPULAN, IMPLIKASI DAN CADANGAN**
Ringkasan Kajian 203
Permasalahan Kajian 203
Objektif Kajian 205
Metodologi Kajian 206
Hasil Kajian 208
Kesimpulan 209
Implikasi Kajian 211
Implikasi kepada Sumbangan Teoretikal 211
Implikasi kepada Perspektif Industri Perfileman Negara 215
Implikasi kepada Perkembangan Dakwah 216
Cadangan Kajian Akan Datang 218

RUJUKAN 221
LAMPIRAN 247
BIODATA PELAJAR

© COPYRIGHT UPM